

L'EVOLUCIÓ DE L'ENSENYAMENT PRIVAT I LA SEVA DISTRIBUCIÓ TERRITORIAL A LA CIUTAT DE PALMA

PISSARRA N.47
OCTUBRE 88

L'objecte d'aquest article és fer una anàlisi del desenvolupament de l'ensenyament privat a Palma en els nivells de Pre-escolar i Educació General Bàsica. L'època estudiada —1923 a 1984— correspon a la que s'examina a la tesi de llicenciatura a partir de la qual es fa aquest escrit¹.

L'anàlisi d'aquest desenvolupament s'ha de fer en el marc del procés històric que ha configurat l'actual mapa escolar de la nostra ciutat. De fet, hi ha fases molt diferenciades quant al volum de la implementació de centres en relació a que la titularitat sigui pública o privada, religiosa o laica, ... Observam, per exemple, que la implantació de la privada es dona sobretot en el període que va des del final de la Guerra Civil fins a la Llei General d'Educació, mentre que la de la pública es situa especialment en els extrems anterior i posterior d'aquesta època: la Segona República i les dècades dels 70 i dels 80.

Així mateix, l'anàlisi ha d'incloure la dimensió territorial. En quin tipus de barri s'han anat ubicant al llarg d'aquests anys que estudiem, les escoles privades?

Finalment, i atesa l'heterogeneïtat de l'ensenyament privat, hem diferenciat dos grans sectors: el religiós i el laic i, dins aquest, les escoles estrangeres, les que tenen com a titular una cooperativa i les que són de propietat particular².

El quadre-resum que segueix vol reflexar el desenrotllament de l'ensenyament privat a Palma en relació a les variables esmentades.

Intentem fer una breu anàlisi de les diferents èpoques històriques que es contempen en el quadre-resum:

a) De 1923 fins a 1939 (*Dictadura de Primo de Rivera, Segona República i Guerra Civil*): D'aquesta època daten tretze de les actuals escoles públiques, la majoria de

TIPOUS	CRONOLOGIA ⁴ BARRIS ³	1923-39	1939-50	1951-60	1961-70	1971-84
EIX AMPLI	BONS AIRES				P	
	C. SERRALTA					P
	FORNERS			P	P	
	PERE GARAU				**	P
	ESTACIONS		*	PP		P
	TOTAL		*	PPP	**PP	P ² P
H. NO EIX	S. CONTONERET-S. ESPANYOLET		*	*	**	C
	S. CATALINA		*	*	*	
	HOSTALETS-S. FORTESA		*			
	RAFAL-VIVERO		**		*P	
	LA SOLETAT		*	C		
	MOLINAR					
EIX TR.	COLL DEN RABASSA		*		P	
	TOTAL		*****	**C	****PP	C
M. NO EIX	S. SERRA-LA VILETA ⁵					
	S. COTNER					**
	S. ROCA-S. ANGLADA					C
	C. REDO-C. CAPISCOL			**P	C	
	AMANECER-S. OLIVA				*	
	S'INDIOTERIA					
P. NO EIX	S. CLADERA					
	C. CAPES-S. GOTLEU		*			*
	S. RAPINYA		*		C	
	P. LLEVANT					*
	TOTAL		**	**P	*CC	****C
T. NO EIX	S. AGUSTI-C. MAJOR					EE
	C. PASTILLA					
	L. MARAVILLAS					*
	S'ARENAL					**EE
R. NO EIX	PORTOPI-LA BONANOVA					EE
	EL TERRENO		**		P	
	S. ARMADANS				*	E
	GENOVA					
S. NO EIX	TOTAL		**		*P	EEE
	S. SARDINA		*			
	S. FERRIOL				*	*
	ESTABLIMENTS-SECAR REAL		**			
A. NO EIX	TOTAL		***		*	*
	S'ARANJASA					
	S. FRANCESC-PITLARI			*		
	S. JORDI-CASA-BLANCA			*		
L.	TOTAL			**	P	
	CIUTAT ANTIGA		****	****		*

* PRIVADA RELIGIOSA
PRIVADA LAICA

P PARTICULAR
E ESTRANGERA
C COOPERATIVISTA

* Es crea com a privada particular i el seu pas a cooperativa és recent.

les quals es construïren en el marc del "Projecte General de Construccions Escolars" aprovat per l'Ajuntament de Palma l'any 1931. En canvi, cap dels actuals centres privats data d'aquests anys.

b) *De 1939 a 1950:* Es l'època de l'autarquia, de l'estancament econòmic i del més intens integrisme polític, i va suposar un retroces important de l'escola pública. En canvi, és l'apogeu de l'ensenyament privat religiós; de l'any 1944 són "Nazaret" i "La Inmaculada" en el Terreno, i de 1949 desset centres, la majoria dels quals estan a la Ciutat Antiga (quatre), a l'extraràdio (set) i a barris semirurals (tres). Alguns actualment són preescolars i és molt probable que a la data del seu començament fossin de primària i es transformassin en centres de PE amb la Llei General d'Educació.

c) *De 1951 a 1960:* Es l'època de la recuperació econòmica i dels primers acords amb els Estats Units. El que havia estat Ministre d'Educació Nacional des del final de la guerra, Marín Ibañez, és substituït per Ruiz Giménez, més obert, i aquest per García Mina. D'aquests anys és la Llei de Construccions Escolars (1953) que obliga l'Estat a consignar en els pressuposts estatals els crèdits necessaris per construir un mínim de 1.000 escoles d'ensenyament primari anuals durant almenys 10 anys.

D'aquesta època és un col·legi públic (el "Jafuda Cresques", a Pere Garau) i setze privats; quatre a l'eixampla i quatre a la Ciutat Antiga, tres a l'extraràdio i tres al Camp Redo-Cas Capiscot, i dos als barris agrícoles. Però, així com a l'interval anterior sols obriren centres religiosos, en aquest decenni neix la privada laica, que suposa cinc dels setze centres, un dels quals és cooperativista des de fa uns anys.

d) *De 1961 a 1970:* Lora Tama-yo es al front del Ministeri (1962-68)

en aquests anys en què ja es fa molt palés l'eixamplament de la piràmide educacional. La seva preocupació més gran és l'increment de l'escolarització primària. El succeix Villar Palasí, l'artífex de la Llei General d'Educació del 70. Abans, en el "Llibre Blanc" (1969) es dona notícia de la insuficient escolarització a l'ensenyament primari, que a l'any 1967 oscil·la entre el 37'8 % per a la població de 13 anys i el 88'6 % per a la de 6 anys. Són els anys dels Plans de Desenrotllament i d'aquesta època queden set centres públics.

La privada manté, aproximament, el mateix nombre de centres que inicien la seva activitat que en el decenni anterior (es passa de setze a desset), s'incrementa la proporció d'escoles laiques (de les desset, ho són vuit) i dins aquestes el de cooperatives (en neixen dues). El barri de Son Cotoner-Son Espanyolet es consolida com a zona de concentració de la privada confessional "rica" amb "Madre Alberta" i "San Cayetano". També s'obren, entre d'altres, dues escoles a Pere Garau i una a Son Armadans. En general, mentres que les cooperatives s'obren als barris perifèrics, l'altra privada s'instal·la sobretot a l'eixampla, a l'extraràdio i als barris residencials.

e) El període de 1971 a 1984 és molt dens a nivell polític i social, és l'agonia del franquisme, la transició, el canvi, ... Els primers anys, i malgrat

els problemes de finançament que returen l'aplicació de la Llei General d'Educació, suposen un increment de la xarxa pública que no s'havia donat des de la Segona República. El més ressenyable aquí fou el Pla General de Construccions Escolars que va fer l'Ajuntament de Palma amb el MEC⁶ i que va suposar la construcció de vint centres i l'ampliació de cinc dels ja existents.

El creixement del sector privat es manté i continua amb lleuger ascens la seva laïcització: es creen devuit escoles de les quals deu són laiques, i entre les quals hi figuren els cinc col·legis estrangers de Palma, dues cooperatives i alguns pre-escolars. Es la primera vegada que trobam "guardaries" amb unitats de pre-escolar de titularitat no religiosa.

Per primera vegada des de 1939, i malgrat que encara avui és majoritària l'ensenyament privat, s'observa una tendència cap a l'igualació entre en percentatge d'alumnes escolaritzats en el sector públic i en el sector privat.

Vegem l'evolució dels darrers cursos:

CURSOS	PREESCOLAR		E.G. B.	
	PÚBLIC	PRIVAT	PÚBLIC	PRIVAT
Curs 1973-74	17'4	82'6	34'05	65'95
Curs 1974-75	14'95	85'05	34'6	65'4
Curs 1975-76	15'9	84'1	37'35	62'65
Curs 1976-77	17'85	82'15	39'4	60'6
Curs 1977-78	22'85	77'15	40'8	59'2
Curs 1978-79	26'2	73'8	41'95	58'06
Curs 1979-80	29'6	70'4	42	58
Curs 1980-81	27'7	72'3	42'7	57'3
Curs 1981-82	30'2	69'9	43'7	56'3
Curs 1982-83	29'5	70'5	43	57
Curs 1983-84	30'4	69'6	44'1	55'9
Curs 1984-85	39'1	60'9	43'9	55'1

Font: M. March (cursos 1973-74 a 1977-78).

MEC (cursos 1978-79 a 1984-85).

Elaboració pròpia.

PROGRAMACIÓ D'ACTIVITATS A LA PART FORANA

EXPOSICIONS EN COL.LABORACIÓ AMB ELS AJUNTAMENTS

HANS CHRISTIAN ANDERSEN
ANDRATX

-Del 15 al 22 de setembre
Les escoles Verdes

ALARO

-Del 28 de setembre al 5 d'octubre

MARIA DELA SALUT

-Del 17 al 23 d'octubre.
Casal de Cultura (C/ Sant Miquel)

PORRERES

-Del 24 al 30 d'octubre

ARTÀ

-Del 1 al 17 de novembre
Casal de Cultura de Na Batlessa

LLUCMAJOR

-Del 9 al 15 de novembre
Sala d'Exposicions Edifici Colon
(C/ Ramon Llull, 3).

ETNO LòGICA (Per a la 3a. edat)

CALONGE

-Del 29 de setembre al 5 d'octubre.
Associació de la 3a. edat

CALA D'OR

-Del 29 de setembre al 5 d'octubre
Associació de la 3a. edat

CAMPANET

-Del 29 de setembre al 5 d'octubre
Associació de la 3a. edat

PINTORS LOCALS (Edició de catàlegs)

La Conselleria de Cultura, Educació i Esports espera les sol·licituds dels Ajuntaments per continuar amb les exposicions de pintors locals que s'estan duent a terme a la part forana.

AULES DE LA 3a EDAT

Inca

Avda. Obispo Llopart, 56
Telf. 505792

Manacor

C/ Mayor, 1
Telf. 551348

TEATRE

CIRCUITS TEATRALS: El proper mes d'octubre es reanudaràn les activitats teatrals que organitza el Centre Dramàtic de la Direcció General de Cultura a la part forana.

NORMALITZACIÓ LINGÜÍSTICA

El servei de normalització lingüística de la Direcció General de Cultura distribuirà a totes les escoles de la part forana els llibres de vocabulari, **Brulla** del cicle inicial i **Canya** del cicle mitjà per a l'ensenyament del català.

PLA D'EDUCACIÓ D'ADULTS

La Direcció General d'Educació du a terme un programa d'educació d'adults a les següents poblacions.

-Mancomunitat des Pla.
-Inca.
-Manacor.

PROGRAMA D'ESPORTS ESCOLAR

La Direcció General d'Esports du a terme un programa d'esports escolar a totes les escoles de la part forana.

ESCOLES ELEMENTALS DE MÚSICA

FELANITX
MANACOR
PORRERES

CALVIÀ
ALCÚDIA
MURO
ARTÀ

CAMPOS
MONTUÏRI
SANTANYÍ
CIUTADELLA
FERRERIES
MERCADAL

ESCOLES ELEMENTALS DE MÚSICA DE PROPERA INTEGRACIÓ

ALGAIDA
CAPDEPERA
ESCORÇA
POLLENÇA
SELVA
SESSALINES
SINEU

AJUDES PER L'EQUIPAMENT DE LES ESCOLES DE MÚSICA

La Conselleria de Cultura, Educació i Esports concedeix ajudes per l'equipament de les escoles elementals de música integrades a la xarxa de la Comunitat Autònoma de les Illes Balears.

Pero el pes d'un i altre sector és molt diferent segons els barris. Així observam que en el PE el sector públic és majoritari en el 37'8 % dels barris i el privat en el 56'8 %, mentre que el 5'4 % restant no té oferta de PE. Quant a l'EGB, en el 51'4 % dels barris és majoritari el sector públic mentre que en el 43'2 % ho és el privat i el 5'4 % restant no té oferta d'EGB.

Aquesta situació global es tradueix en tres models bàsics que es relacionen amb diferents tipus de barris:

a) Sector públic majoritari a PE i EGB: es dona a Camp de Serralta, Foners, Hostalets-Son Fortesa, Molinar, Son Roca-Son Anglada, Camp Redo-Cas Capiscot, s'Indiateria, Son Cladera, Can Capes-Son Gotleu, Polígon de Llevant, Can Pastilla, s'Arenal i Génova. Es, per tant, un model que correspon preferentment a barriades perifèriques i/o de nivell socio-econòmic baix.

b) Sector privat majoritari a PE i EGB: es dona a Pere Garau, Estacions, Son Cotoner-Son Espanyolet, Santa Catalina, Rafal-Vivero, la Soledat, Coll den Rabassa, Son Serra-La Vileta, Son Rapinya, Sant Agustí, Portopí, el Terreno, Son Armadans, Son Ferriol i Ciutat Antiga. Podem dir que és un tipus d'estructura de l'oferta que no és pròpia de les zones més rurals (d'entre els barris semirurals i agrícoles sols la trobam a Son Ferriol, que és el més poblat i urbanitzat de tots) ni dels barris perifèrics (només es el cas de dues de les deu barriades perifèriques) i turístics (solament es a Sant Agustí). En canvi es el model predominant en els barris residencials (amb l'única excepció de Génova) i en els de l'extraràdio (amb l'excepció d'Hostalets-Son Fortesa i Molinar). També es dona a l'eixample (Pere Garau i Estacions) i a la Ciutat Antiga. Quant a la seva relació amb el nivell socioeconòmic de la població, topam amb les situacions més

diverses. Segurament, la causa n'és la diversitat de la privada i dels seus àmbits d'influència. No oblidem que una part correspon a la "privada pobre" de barri i que a la "rica" hi acudeixen de molts diversos indrets.

c) Situacions mixtes: cal destacar el model característic dels barris semirurals i agrícoles en el qual hi ha un predomini del sector privat a PE i del sector públic a EGB.

Després de parlar de la privada com un tot, ens hi referirem diferenciant-ne dos tipus: per una banda, la que està subvencionada amb la modalitat A i, per l'altra, la que hi està amb la modalitat B o C o no té subvenció. Globalment, i respecte del total de Palma, la primera escolaritza el 28'6 % d'alumnes de PE i el 30'7 % d'EGB, i la segona el 32'3 % de PE i el 25'4 % d'EGB.

La implantació d'un i altre subsector varia molt segons els barris. Així la prevalença del sector subvencionat amb la modalitat A està lligada a barris d'extraràdio i de l'eixample i/o a nivells socio-econòmics mitjans i baixos, mentre que l'altra privada se sol donar a barris de ponent amb un nivell socio-econòmic alt. Si diferenciam el subsector religiós i el laic, veim com el primer és més fort: escolaritza el 43'7 % del total d'alumnes de

PE i el 42'1 % d'EGB de Palma, mentre que a la privada laica hi assisteixen més alumnes i la majoria estan ubicats a l'eixample; els segueixen els cooperativistes, que són a barris mixtos i de l'extraràdio. Finalment, hi ha les escoles estrangeres, totes en els barris residencials i en el turístic de ponent, que són les que tenen menys alumnes.

(1) La tesi de llicenciatura es titula *Escolarització i territori (una aproximació al cas de Palma)* i la vaig presentar el passat mes d'abril a la Facultat de Filosofia i Lletres de la Universitat de les Illes Balears.

L'època estudiada està limitada per l'any 1923 perquè és l'any en què obre el CP "Secar de la Real", que és el més antic dels centres que actualment funcionen a Palma, i per l'any 1984 perquè el curs objecte d'estudi fou el de 1984-85 i les dades es recolliren durant el primer trimestre del curs.

(2) Malgrat considerar que hagués estat molt interessant diferenciar, a l'ensenyament religiós, diverses ordres, no ho vaig fer degut a la poca claredat de les fonts en aquesta qüestió, i atès que no era fonamental per a la investigació que duia a terme.

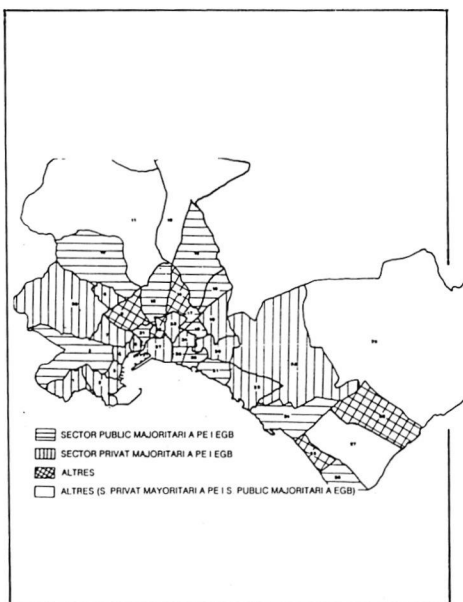
(3) Els barris que figuren en aquest quadre-resum i la seva classificació corresponen als establerts a la Revisió del PGOU de Palma i foren les unitats territorials objecte d'estudi a la tesi de llicenciatura abans citada.

(4) L'elaboració d'aquesta cronologia ha presentat algunes dificultats derivades de la manca de rigor dels documents font ja que no estan actualitzats del tot, no hi figuren canvis de domicili dels centres, hi ha confusions entre dates de transformació i de creació, etc.

(5) Malgrat hi ha dos centres privats, un dels quals és religiós i l'altre laic, no figuren a la cronologia perquè a les fonts consultades no hi havia les dates corresponents.

(6) Malgrat fou aprovat per l'Ajuntament de Palma el desembre de 1968, s'inclou en aquest període perquè les seves realitzacions —excepte el CP "Ingente Don Felipe"— ho són.

Les unitats territorials objecte d'estudi són els trenta-set barris del Pla General d'ordenació Urbana de Palma. Així mateix, la seva classificació s'ha fet d'acord amb les tipologies utilitzades a la Revisió del PGOU.

Palma, agost de 1988
Francesca Salvà Mut.